

Celjske meščanske knjige

Tretje poglavje nas seznanja z uporabljenimi literaturo in nosi naslov *Izbor literature* (str. 13).

V poglavjih: *"Samouprava" na ukaz*, *Delovanje mestnih samoupravnih organov*, *Zaslužni mestni očetje*, *Najbolj razvpito mesto v monarhiji – druga plat "Neckermannove ere"* in *Predmeti iz zbirke Pokrajinskega muzeja Celje* (str. 13–52), so predstavljeni razstavniki eksponati, ki jih spremljata izčrpan opis dokumenta kot takega in kratka vsebina (meščanska prisega Celjanov na str. 24 je navedena v celoti).

Vrednost kataloga ni samo v tem, da predstavlja razstavljene eksponate – ampak predvsem v tem, da gre v bistvu za zahtevnejše strokovno delo na ravni objave virov, ki se tematsko pokrivajo z namenom in vsebino razstave.

Ivanka Zajc-Cizelj

Voda še za v čevelj ni dobra. Razstava, zloženska, zbornik, zgoščanka in okrogla miza na temo poplav v Celju (Mesto v objemu voda – poplave v Celju v 20. stoletju)

Celje z bližnjo okolico je bilo in – kot so pokazala devetdeseta leta prejšnjega stoletja – še vedno je poplavno zelo ogroženo področje. Savinja s pritoki je ob močnejših padavinah grenila življenje ljudi že v rimskem imperiju (leta 270 n. št. je prevračala nagrobnike znamenitih Celjanov), v srednjem veku silila podložnike k odpravljanju posledic povodnji, zapustila kamnito roko, ki kaže višino vode ob poplavi leta 1672 in v 20. stoletju, ironično spremljajoč splošni napredek, udarila z vodno ujmo tudi po trikrat na leto.

Bojana Aristovnik iz Zgodovinskega arhiva Celje in Tatjana Kač iz Osrednje knjižnice Celje sta se odločili za raziskavo in predstavitev te za Celjane žgoče teme. Rezultatom svojega dela, naštetim v podnaslovu, sta dali skupni naslov **Mesto v objemu voda – poplave v Celju v 20. stoletju**.

– V dneh od 21. decembra 2004 do 31. marca 2005 je bila v Zgodovinskem arhivu Celje na ogled razstava, ki je večinoma s fotografskim materialom predstavila ogrožanje življenja v Celju zaradi vode, obseg razlitja voda, škodo, ki jo je povzročila, ter trud ljudi, da bi jo čim prej odpravili in v prihodnosti preprečili novo. Že pri prvi veliki poplavi prejšnjega stoletja v Celju, novembra 1901, je namreč celjski župan pozival deželne oblasti, naj si pridejo ogledat posledice divjanja vode, da pa bi svoje zahteve po regulaciji Savinje podkrepil z materialnimi dokazi, pozval celjske fotografe, naj naredijo čim več posnetkov poplave in njenih posledic.

Med dokumenti je bilo tudi eno od poročil o poplavah iz časa pred 2. svetovno vojno, ki ga je nato zalila poplava leta 1954.

Razstava je prikazala tudi razdejanje, ki ga je poplava leta 1990 pustila za sabo v arhivu celjske bolnišnice. Za obiskovalce izredno zanimiva sta bila filma, ki sta prikazovala obe poplavi iz devetdesetih let: že omenjeno iz leta 1990 in tisto iz leta 1998. Obe sta prizadeli velike dele mesta, voda je segala skoraj meter visoko (ponekod še višje). Zaradi travmatičnih doživetij in majhne časovne oddaljenosti sta pri mnogih še v svežem spominu.

– Ob razstavi je izšla **zloženska**, ki s sicer kratkim besedilom in dobro izbranimi fotografijami obiskovalcu ponuja dobro oporo za podoživljanje obiska arhiva.

– Vsak pomislek na račun skromnosti zloženske pa se razblini ob listanju **zbornika**, ki ga je Zgodovinski arhiv Celje izdal v sklopu dela omenjenih avtoric marca 2005. Osem člankov avtorjev različnih strok osvetljuje poplave iz več zornih kotov. Tatjana Kač in Bojana Aristovnik v prispevku z naslovom *Nezadržno čez bregove strug* podajata zgodovinski okvir poplav na Celjskem v 20. stoletju. Izčrpen in zanimiv prikaz, ki mu gre očitati le to, da ne uporabljata današnjih imen ulic, temveč sodobna, ki so mnogim, zlasti mlajšim, danes neznana.

Bela Bukvič, univ. dipl. inženir v pokoju, v svojem prvem prispevku (*Hudinjina noč*) opisuje svoje doživljanje poplave junija 1954, v drugem (*Savinja pa teče*) pa v izredno lepem jeziku predstavlja svoja razmišljanja o življenju Celjanov z reko in njihove posege vanjo.

Vsebine članka *Nekatere geografske zasnove in značilnosti pogostejših povodnji na območju Celja* ne bi mogli povzeti bolje kot jo je avtor Milan Natek, profesor, strokovni svetnik ZRC SAZU v pokoju, že z naslovom.

Miran Trontelj, univ. dipl. inženir meteorologije v pokoju, je v članku *Poplave in mesečna količina padavin* prikazal vzroke in čas nastanka poplav v zadnjih petdesetih letih na Celjskem.

Podsekretarki ministrstva za okolje oziroma na Agenciji za okolje, univ. dipl. inž. kemije Alenka Zupančič in univ. dipl. inž. gradbeništva Vesna Metelko Skutnik, sta v prispevku *Poplavna varnost Celja* nekoč in danes predstavili ugotovitve, da moramo za izboljšanje varnosti mesta spremeniti celotno življenje in jemati poplave kot del naše stvarnosti.

Janko Franetič, višji referent za zaščito in reševanje pri upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Izpostavi Celje, je v prispevku *Zaščita, reševanje in pomoč ob naravnih in drugih nesrečah* predstavil delo Izpostave Celje, ki deluje na območju zahodnoštajerske (celjske) regije, ene izmed najbolj ogroženih v Sloveniji, kar zadeva naravne nesreče, zlasti poplave.

Za arhiviste je zelo zanimiv prispevek *Reševanje poplavljenega arhivskega in knjižničnega gradiva* avtorice doc. dr. Jedert Vodopivec, vodje Centra za konserviranje in restavriranje pri Arhivu Republike Slovenije. Predstavila je vrste poškodb, ki nastanejo na arhivskem in dokumentarnem gradivu ob poplavah, in odpravljanje le-teh.

Zbornik je zgleden primer multidisciplinarne obravnave določenega problema. Bogato je ilustriran s fotografijami poplav različnih letnic in z barvnima zemljevidoma situacije poplavljenega ozemlja Savinje in pritokov leta 1926 in 1998.

– Pred zaključkom razstave sta Zgodovinski arhiv Celje in Osrednja knjižnica Celje 22. marca 2005 pripravila **okroglo mizo** s temo *Poplave v Celju*. V uvodu so prikazali filme, ki jih je arhiv pridobil v sklopu priprav na razstavo. Turistično-propagandnemu filmu, v katerem je upodobljeno Celje tik pred poplavo leta 1954, in filmu o poplavi v Šoštanju leta 1954 je sledil zanimiv filmski zapis snemalca Harija Flisa. Ta je posnel mesto ob poplavah leta 1990 med letenjem z motornim zmajem. Filmski zapis posledic poplave leta 1998 je prispeval tudi Nogometni klub Celje.

Na okrogli mizi so sodelovali avtorji zbornika. Predstavili so svoje članke in vodilna misel ob predstavitvi vseh plati poplav, od zgodovinskih, meteoroloških, v okviru reševanja in načrtovanja, je bila tista, ki jo je nakazal meteorolog Miran Trontelj. Poudaril je, da so poplave, ki med naravnimi nesrečami že tako terjajo največ življenj, zaradi podnebnih sprememb vse pogostejše. Nič kaj tolažilno, še zlasti, če upoštevamo besede mag. Mirana Gajška, ki je povedal, da regijsko sodelovanje glede načrtovanja zaščitnih ukrepov na območju ob Savinji do sedaj še ni obrodilo sadov.

– Ob okrogli mizi je Zgodovinski arhiv Celje izdal tudi **zgoščenko**, ki poleg razstavljenih predmetov na razstavi prikazuje še vrsto fotografij na temo poplav.

Bojan Himelreich

p. Marjan Vogrin, Dragotine škofije Koper, Škofija, Koper 2005, 68 strani

V Vipavi je 14. maja 2005 potekal pastoralni dan koprške škofije, ki je imel namen združiti in povezati vernike v celotni škofiji. Ob tej priložnosti je škofijski arhivar p. Marjan Vogrin v prostorih Škofijske gimnazije v Vipavi pripravil razstavo in vodnik po razstavi, v kateri je prikazal razvoj koprške škofije.

Zgodovina koprške škofije seže namreč daleč nazaj v 6. stoletje, ko jo omenja papež Gregor Veliki (590–604) v svojih pismih, vendar pa je imela škofija zelo majhno ozemlje in je kmalu zaradi pomanjkanja sredstev prenehala delovati. Ponovno je koprška škofija oživela šele leta 1187, ko so prebivalci Kopa zagotovili dohodke, ki so bili potrebni za delovanje in je papež Aleksander III. (1159–1181) podelil oglejskemu patriarhu pravico do imenovanja koprškega škofa.

Ozemlje škofije je bilo zelo majhno, kajti obsegalo je le prostor od Rižane do Dragonje. Škofija je bila upravno razdeljena na mesto in dekanije s sedeži v Piranu, Izoli, Kubedu in Krkavčah. Po letu 1784 so bile priključene še župnije Milje, Osp in Predloka.

V začetku 19. stoletja se je število škofij v Istri zmanjšalo. Koprška je bila tako združena s tržaško, vendar pa je mesto Koper doseglo, da se je novi škof imenoval tržaško-koprski in je bila cerkev v Kopru konkatedralna.

Po prvi svetovni vojni so se v življenje Cerkve močno vpletle italijanske nacionalistične težnje. Ker so bile ukinjene vse slovanske organizacije in društva, je postala Cerkev za nekaj časa edino slovansko zatočišče. Kmalu pa so tudi vanjo posegli fašistični oblastniki, ki so želeli na mestu tržaško-koprškega škofa osebo, ki bo podpirala raznarodovanje slovenskih in hrvaških vernikov. Tako se je moral škof Alojzij Fogar umakniti iz Trsta, da so lahko nastavili škofa, ki je italijanski oblasti bolj ugajal.

Po drugi svetovni vojni se politične in cerkvene meje niso ujemale, zato so bile ustanovljene tri apostolske administrature, in sicer: administratura slovenskega dela goriške nadškofije, administratura slovenskega dela reške škofije in administratura slovenskega dela tržaško-koprške škofije. Administrature so šele z dekretom konzistorialne kongregacije 1. januarja 1965 združili pod enotno cerkveno upravo v Apostolsko administraturo za Slovensko primorje. Meje škofij je bilo mogoče dokončno urediti šele po sprejetju meddržavnega sporazuma med Italijo in Jugoslavijo, ki je bil podpisan leta 1975 v Osimu, ratificiran pa leta 1977. Papež Pavel VI. je 17. oktobra 1977 z bulo "Prioribus saeculi" obnovil koprsko škofijo in jo priključil slovenski metropoliji v Ljubljani.

P. Marjan Vogrin je na razstavi z zemljevidi predstavil območje, ki ga je koprška škofija zavzemala v posameznih zgodovinskih obdobjih, portrete koprških škofov in apostolskih administratorjev: vse od škofa Absalona (1216–1242) pa do pomožnega škofa dr. Jurija Bizjaka, ki je bil imenovan leta 2000. V vitrinah so si obiskovalci lahko ogledali listine, povezane s škofijo: imenovanja škofov, dodelitve raznih materialnih dobrih in župnij. Predstavljena je bila tudi glasbena dediščina, in sicer: antifonarij iz 15. stoletja ter zapuščine koprških organistov in skladateljev. Obiskovalci pa so v vitrini lahko občudovali tudi dva škofovska prstana. Na ogled sta bila namreč: škofovski prstan, dar papeža Pavla II., ki je bil najden v sarkofagu leta 1969, in prstan škofa dr. Janeza Jenka.

Prikazana razstava je na kratko predstavila dolgo zgodovino koprške škofije v ohranjenih dokumentih in